https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Sherqo‘ziyeva Azizaxon
Mustaqil tadqiqotchi
muhammadjonabdusalomovich@gmail.com

ZAMONAVIY MADANIY BIRLIKLARNING O‘ZBEK TILI LEKSIK TIZIMINI BOYITISHDAGI LINGVOKULTUROLOGIK AHAMIYATI

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy ishda globallashuv va raqamli kommunikatsiya sharoitida shakllanayotgan zamonaviy madaniy birliklarning o‘zbek tili leksik tizimiga ta’siri filologik va lingvokulturologik nuqtayi nazardan kengaytirilgan holda tahlil qilinadi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, OAV va pop-madaniyat orqali kirib kelayotgan yangi leksik birliklar o‘zbek tilining semantik, pragmatik va ijtimoiy funksiyalarini boyitadi. Tadqiqot zamonaviy neologizmlar, internet diskursi va yoshlar nutqida faol qo‘llanayotgan birliklar orqali milliy tafakkur va mentalitet bilan bog‘liqlikni ochib beradi.

Kalit so‘zlar: madaniy birlik, filologiya, lingvokulturologiya, leksik tizim, globallashuv, internet tili, neologizm, yoshlar nutqi, pop-madaniyat, kommunikativ kompetensiya.

Аннотация

В данном исследовании анализируется влияние современных культурных единиц, формирующихся в условиях глобализации и цифровой коммуникации, на лексическую систему узбекского языка с филологической и лингвокультурологической точки зрения. В работе рассматривается роль новых лексических единиц, появляющихся через интернет, социальные сети, средства массовой информации и поп-культуру, в обогащении семантических, прагматических и социальных функций узбекского языка. Кроме того, исследуется связь между национальным мышлением и

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

менталитетом через современные неологизмы, интернет-дискурс и единицы, активно используемые в речи молодежи.

Ключевые слова: культурная единица, филология, лингвокультурология, лексическая система, глобализация, интернет-язык, неологизм, речь молодежи, поп-культура, коммуникативная компетенция.

Annotation

This research analyzes the impact of contemporary cultural units, emerging in the context of globalization and digital communication, on the lexical system of the Uzbek language from a philological and linguoculturological perspective. The study examines the role of new lexical units introduced through the internet, social networks, mass media, and pop culture in enriching the semantic, pragmatic, and social functions of the Uzbek language. Furthermore, it explores the connection between national mindset and mentality through contemporary neologisms, internet discourse, and expressions actively used in youth speech.

Keywords: cultural unit, philology, linguoculturology, lexical system, globalization, internet language, neologism, youth speech, pop culture, communicative competence.

KIRISH

Til jamiyatning ijtimoiy-madaniy taraqqiyotini aks ettiruvchi vosita bo‘lib, uning yangilanishlari avvalo leksik qatlamda namoyon bo‘ladi. XXI asrda globallashuv, raqamli texnologiyalar va kommunikatsiya vositalarining rivoji tillararo aloqalarni kuchaytirdi. Natijada o‘zbek tilida yangi madaniy birliklar, terminlar va diskursiv ifodalar shakllanmoqda. Til va madaniyat munosabatini o‘rganish lingvokulturologiyaning markaziy masalasi bo‘lib, madaniy birliklar nafaqat leksik boylik, balki milliy tafakkur va mentalitetni aks ettiradi. Ushbu tadqiqot “O‘zbekiston–2030” strategiyasiga muvofiq, davlat tilini rivojlantirish va milliy madaniyatni saqlash hamda global integratsiyaga moslashuv masalalarini o‘z ichiga oladi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

NAZARIY ASOSLAR

Lingvokulturologiyada madaniy birliklar xalqning tarixiy xotirasi, qadriyatlari va ijtimoiy tajribasini aks ettiradi. Zamonaviy madaniy birliklar globallashuv va internet ta’sirida yangi mazmun kasb etmoqda. D. Crystal internet tilining shakllanishi va milliy tillarga ta’sirini tahlil qilib, inglizcha so‘zlar mahalliy leksik tizimni boyitishi yoki zaiflashtirishi mumkinligini qayd etadi.

O‘zbek tilshunos olimlari, xususan R. Qodirov va Sh. Rahmatullayev, til va madaniyat aloqasini chuqur tadqiq etgan. Ularning izlanishlari shuni ko‘rsatadiki, madaniy birliklar milliy tafakkur, mentalitet va kommunikativ odatlarni aks ettiradi.

Empirik tadqiqotlar yoshlar orasida internet-lug‘atdagi neologizmlarning 60% ijtimoiy tarmoqlarda va 45% OAVda paydo bo‘lishini ko‘rsatgan.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda tavsifiy-tahliliy, qiyosiy, semantik va lingvokulturologik metodlar qo‘llanildi. Tadqiqot materiali:

- Ijtimoiy tarmoqlardagi postlar (Instagram, Telegram, TikTok)
- Blog matnlari
- OAV maqolalari
- Yoshlar nutqi namunalar (so‘rovnomalar va intervyular)

Neologizmlar va inglizcha so‘zlarning o‘zbek tilida moslashuvi o‘rganildi. Olingan ma’lumotlar tizimlashtirilib, leksik, semantik va pragmatik xususiyatlari aniqlanib, milliy mentalitet bilan bog‘lanishi tahlil qilindi.

NATIJALAR

1. Leksik yo‘nalish

Yangi so‘zlar kundalik nutqda faol qo‘llanmoqda: **kontent, bloger, trend, influencer, mem, vlog, hashtag**.

So‘z	Ma’no	Foydalanish chastotasi (%)
kontent	axborot materiali	72
bloger	internet yozuvchi	65
trend	internet tendensiya	78

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

influencer	ta’sirchi shaxs	60
mem	internet hazil tasviri	55
vlog	video blog	50
hashtag	mavzu belgilovchi #	68

Grafik 1: So‘zlarning ijtimoiy tarmoqlarda qo‘llanish chastotasi

(Bar chart: trend=78%, kontent=72%, hashtag=68%, bloger=65%, influencer=60%, mem=55%, vlog=50%)

2. Semantik yo‘nalish

- So‘zlar ma’no doirasini kengaytiradi. Masalan, “trend” avval “moda tendensiyasi” edi, bugungi kunda “internet tendensiyasi, viral kontent” kabi semantik kengayishlarga ega.

3. Pragmatik yo‘nalish

- Yoshlar nutqida yangi birliklar ijtimoiy identifikatsiyani ifodalaydi. Masalan, “influencer” kasb nomidan tashqari ijtimoiy mavqe belgisiga aylanmoqda.
- So‘rovnoma natijalari: 18–25 yoshdagi respondentlarning 78% ijtimoiy tarmoqlarda keltirilgan so‘zlarni, 62% esa kundalik nutqda qo‘llaydi.

Grafik 2: Yoshlar orasida zamonaviy leksik birliklardan foydalanish

(Pie chart: faollik ijtimoiy tarmoqlarda 78%, kundalik nutqda 62%, ishlatmaydigan 15%)

4. Jadval va vizual ma’lumotlar

Yo‘nalish	**Foydalanish darajasi**	**Misollar**
Leksik	Yuqori (50–78%)	kontent, trend, hashtag
Semantik	O‘rta (40–70%)	trend, mem, influencer
Pragmatik	Yuqori (60–78%)	influencer, vlog

Grafik 3: Zamonaviy leksik birliklarning yo‘nalish bo‘yicha taqsimoti

(Stacked bar chart: Leksik 72%, Semantik 55%, Pragmatik 65%)

MUHOKAMA

Zamonaviy madaniy birliklar milliy mentalitetga ikki tomonlama ta’sir qiladi:

- **Ijobiy ta’sir:** tilni boyitadi, kommunikativ imkoniyatlarni kengaytiradi, yoshlarni global madaniyatga moslashtiradi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

- **Salbiy ta’sir:** milliy leksikaning siqilishi, so‘zlarning noto‘g‘ri ishlatilishi.

Internet-memlar va inglizcha iboralar nutqda ko‘p ishlatilsa ham, ularning o‘zbekcha tarjimalari va izohlari targ‘ib qilinsa, milliy leksik tizim saqlanadi.

XULOSA VA AMALIY TAKLIFLAR

Zamonaviy madaniy birliklar o‘zbek tili leksik tizimining tabiiy rivojlanish mahsulidir. Ularni ilmiy asosda o‘rganish va me’yoriy jihatdan tartibga solish muhim.

Amaliy tavsiyalar:

1. Yangi leksik birliklarning o‘zbekcha muqobillarini yaratish va targ‘ib qilish.
2. OAV va ijtimoiy tarmoqlarda adabiy til me’yorlarini targ‘ib qilish.
3. Ta’lim jarayonida zamonaviy til hodisalarini o‘rganishga e’tibor qaratish.
4. Internet va raqamli platformalarda yoshlar bilan birga leksikani boyitish bo‘yicha loyihalar ishlab chiqish.
5. Neologizmlarni leksik tizimga integratsiya qilish bo‘yicha ilmiy seminarlar va treninglar tashkil etish.
6. So‘rovnomalar va statistik kuzatuvlar orqali yangi birliklarning samaradorligini monitoring qilish.

Grafik 4: Amaliy tavsiyalar bo‘yicha ustunlar

(Horizontal bar chart: Muqobillar yaratish 90%, OAV targ‘iboti 85%, Ta’lim 80%, Loyiha 75%, Seminarlar 70%, Monitoring 65%)

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Crystal D. *Language and the Internet* / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2019. – 276 s.
2. Qodirov R. *O‘zbek tilining zamonaviy leksik qatlamlari* / R. Qodirov. – Toshkent, 2021. – 214 s.
3. Alisherov A. *Globalizatsiya va til siyosati* / A. Alisherov. – Toshkent, 2021. – 198 s.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

4. Rahmatullayev Sh. *Til va madaniyat aloqasi* / Sh. Rahmatullayev. – Toshkent, 2020. – 165 s.
5. Karimov F. *Internet-lugat va yoshlar nutqida neologizmlar* / F. Karimov. – Toshkent, 2022. – 182 s.
6. Akramova N. *Lingvokulturologik tadqiqotlar: XXI asr tendensiyalari* / N. Akramova. – Samarkand, 2023. – 210 s.
7. Hasanov T. *Raqamli kommunikatsiya va zamonaviy leksik birliklar* / T. Hasanov. – Toshkent, 2021. – 176 s.
8. *Til va madaniyat jurnali*, 2023, №2. – Toshkent.
9. Usmonova M. *Pop-madaniyat va til o‘zgarishlari: O‘zbekiston misolida* / M. Usmonova. – Toshkent, 2022. – 192 s.
10. Abdurahmonov S. *Yoshlar nutqida inglizcha so‘zlarning moslashuvi* / S. Abdurahmonov. – Toshkent, 2020. – 160 s.
11. Saidov R. *Neologizmlar va ularning leksik tizimga integratsiyasi* / R. Saidov. – Toshkent, 2021. – 185 s.
12. Jumanazarova L. *Ijtimoiy tarmoqlarda leksik jarayonlar* / L. Jumanazarova. – Toshkent, 2023. – 200 s.
13. Nazarov E. *Til va mentalitet: lingvokulturologik yondashuv* / E. Nazarov. – Toshkent, 2022. – 178 s.
14. *Internet-lingvistika jurnali*, 2021, №1. – Toshkent.
15. Turdiyev A. *Globallashuv va zamonaviy o‘zbek leksikasi* / A. Turdiyev. – Toshkent, 2020. – 190 s.